

Н.М. Сіренко, д-р екон. наук, професор

Г.О. Побережнюк, магістрант¹

Миколаївський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Рослинництво є важливою галуззю аграрного сектору економіки та джерелом прибутків сільськогосподарських підприємств. Збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва та покращення її якості є актуальним питанням. Стан виробництва характеризується ефективністю, ступенем використання досягнень науково-технічного прогресу, місцем і роллю робітника у виробничому процесі. В умовах обмеженості ресурсів і досягнення планової ефективності виникає потреба постійного порівняння понесених витрат і отриманих результатів. Ця проблема посилюється під впливом інфляції, коли дані про виробничі витрати необхідно повсякденно порівнювати з майбутніми витратами, що значною мірою залежить від впливу зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шляхи вирішення питань підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та вдосконалення економічного механізму формування виробничих витрат висвітлені у наукових працях В.Г. Андрійчука [1], О.Ю. Єрмакова [2], О.М. Світового [3] та інших.

Формулювання цілей статті є аналіз ефективності виробництва продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств Березанського району Миколаївської області.

Викладення основного матеріалу дослідження. Основними перевагами Березанського району серед інших в Миколаївській області є: вдале географічне розташування відносно обласного центру м. Миколаєва та основних ринків збуту продукції, наявність Чорноморського узбережжя; розвинена інфраструктура; наявність кваліфікованої робочої сили; сприятлива для сільськогосподарського виробництва структура земельних ресурсів; технічне оснащення галузі сільського господарства; туристична привабливість: наявність місць, придатних для зеленого туризму, наявність

¹ Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Н.М. Сіренко

лісових насаджень, пам'ятних та історичних місць, заповідних зон та заказників; екологічно чистий район, на території якого відбувається збір лікарських рослин; наявність природних ресурсів державного та місцевого значення: пісок, гончарна глина, вапняки, численна кількість природних вододжерел.

Сільське господарство на території району достатньо розвинуте. Основні напрямки сільського господарства: рослинництво (зернове виробництво, вирощування технічних культур, садівництво); тваринництво (велика рогата худоба, свині, вівці); птахівництво.

Основною сільськогосподарською продукцією району є: зернові культури – пшениця яра та озима, ячмінь ярий та озимий, просо, кукурудза на зерно; технічні культури – ріпак, соняшник, соя; виноград; м'ясо, молоко, вовна, яйця

Враховуючи наявні кліматичні умови, доцільним на території району є вирощування озимої пшениці, озимого ячменю, соняшнику, озимого ріпака, винограду. При запровадженні крапельного зрошення також доцільним є вирощування насіннячкових культур.

Під урожаєм (валовим збором) розуміють загальний обсяг продукції, зібраної з усієї площі посіву окремих сільськогосподарських культур або їх груп, тому на початку дослідження аналізується динаміка валових зборів продукції рослинництва (табл. 1).

1. Обсяги виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах Березанського району Миколаївської області

Показник, вид продукції	Роки		
	2009	2010	2011
Зернові, ц	861002	724199	719764
Темп росту, %	-	84,1	99,4
Соняшник, ц	69189	161064	137566
Темп росту, %	-	232,8	85,4
Виноград, ц	73422	29362	86725
Темп росту, %	-	40,0	295,4

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Березанського району Миколаївської області

У 2011 р. відбулося зменшення валового збору зернових і соняшнику в порівнянні з 2010 р. на 0,6 % та 14,6 % відповідно. Обсяг виробництва винограду в цьому році збільшився майже втричі порівняно з попереднім роком. В 2010 р. збільшилося виробництво соняшнику на 91875 ц, проте зменшилося виробництво зернових і винограду в порівнянні з 2009 р. Порівнюючи кожен рік з попереднім, можна зробити висновок, що урожай видів продукції рослинництва то збільшувався, то зменшувався, немає постійної динаміки зниження або підвищення валових зборів певного виду продукції з року в рік.

Безпосередній вплив на обсяг валового збору спричиняє розмір посівної площі. Розміри посівних площ обчислюють по окремих культурах і по кожній культурі за господарським призначенням. Динаміку посівних площ аналізують порівнянням фактичного розміру посівів у поточному році з відповідними даними за минулі роки (табл. 2).

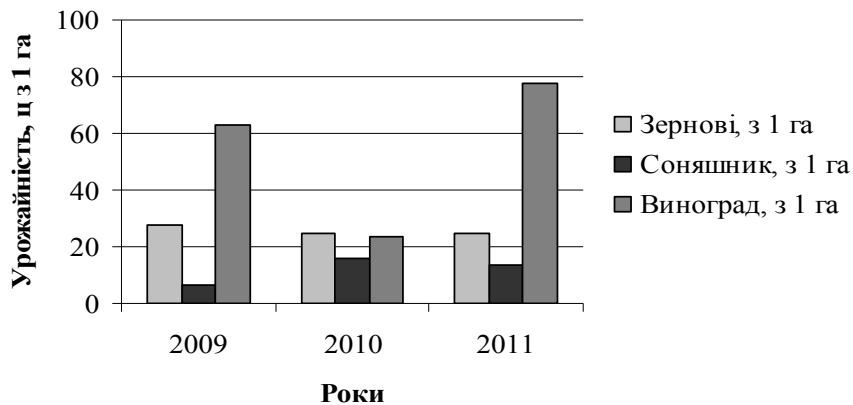
2. Динаміка посівних площ у сільськогосподарських підприємствах Березанського району Миколаївської області

Показник, культура	Роки		
	2009	2010	2011
Зернові, га	30831	29210	28938
Темп росту, %	-	94,7	99,1
Соняшник, га	10800	10260	10144
Темп росту, %	-	95	98,9
Виноград, га	1166	1246	1117
Темп росту, %	-	106,9	89,6

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Березанського району Миколаївської області

Аналізуючи динаміку посівних площ, представлену в табл. 2, можемо відмітити, що площа посівів зернових кожного року зменшувалася в порівнянні з попереднім роком. Постійно зменшується площа посівів соняшнику. Посівна площа винограду зросла на 6,9 % у 2010 р. відносно 2009 р. та скоротилася на 10,4 % у 2011 р. порівняно з 2010 р.

Урожайність – це середній обсяг продукції з одиниці посівної площі. Для культур, що вирощуються на підприємстві, урожайність визначають з розрахунку на 1 га (рисунок).

Динаміка врожайності у сільськогосподарських підприємствах Березанського району Миколаївської області, ц/га

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Березанського району Миколаївської області

Оцінка власне економічної ефективності виробництва продукції рослинництва включає в себе розрахунок та зведення таких показників, як середня ціна реалізації, собівартість одиниці продукції, урожайність, прибуток та рівень рентабельності. Адже чим більший прибуток – тим вищий рівень рентабельності і тим ефективніше веде свою діяльність підприємство.

Правильний розподіл виробничих витрат має істотне значення в плануванні та обчисленні собівартості продукції, тому ними здійснено аналіз витрат по статтях на виробництво і склад та структуру собівартості 1 ц основних видів продукції рослинництва (табл. 3).

3. Визначення витрат по статтях на виробництво у сільськогосподарських підприємствах Березанського району

Статті затрат	Витрати на основну продукцію, тис. грн		Відхилення (+/-)	2011р. у % до 2010р.
	2010 р.	2011 р.		
Витрати на оплату праці	12763,4	18695,1	5931,7	146,5
Відрахування на соціальні заходи	4592,5	6867,2	2274,7	149,5
Матеріальні витрати, які увійшли в собівартість продукції	71472,0	152824,7	81352,7	213,8
у т. ч.: - насіння та посадковий матеріал (у рослинництві)	12043,3	24767,0	12723,7	205,6
- інша продукція сільського господарства	209,0	850,0	641	406,7
- мінеральні добрива	17103,2	46411,0	29307,8	271,4

- нафтопродукти	18149,5	32754,6	14605,1	180,5
- електроенергія	624	712,4	88,4	114,2
- паливо	74,6	146,4	71,8	196,2
- запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту	4626,9	8464,2	3837,3	182,9
- оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати	18641,5	38719,1	20077,6	207,7
Амортизація основних засобів	4426,1	6732,9	2306,8	152,1
Інші витрати, включаючи плату за оренду	19732,8	26971,9	7239,1	136,7
у тому числі:				
- орендна плата за земельні частки (паї)	12543,5	17117,9	4574,4	136,5
- майнові паї	26,9	246,7	219,8	917,1
Усього витрат	112987	212092	99105	187,7

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Березанського району Миколаївської області

Витрати на оплату праці зросли на 5931,7 тис. грн або на 46,5 %; матеріальні витрати загалом збільшилися на 81352,7 тис. грн або вдвічі, у тому числі: витрати на насіння та посадковий матеріал підвищилися на 12723,7 тис. грн або вдвічі, витрати на мінеральні добрива зросли на 29307,8 тис. грн або майже втричі, витрати на нафтопродукти збільшилися на 14605,1 тис. грн або на 80,5 %; витрати на амортизацію основних засобів зросли на 2306,8 тис. грн або на 52,1 %; витрати на орендну плату земельних часток збільшилися на 4574,4 тис. грн або на 36,5 %, витрати на майнові паї – на 219,8 тис. грн або в 9 разів. Загалом витрати на основне виробництво збільшилися на 99105,0 тис. грн або на 87,7 % у 2011 р. порівняно з 2010 р.

4. Склад та структура собівартості 1 ц основних видів продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах Березанського району

Статті витрат	Пшениця				Соняшник			
	2010 р.		2011р.		2010р.		2011р.	
	грн	%	грн	%	грн	%	грн	%
Прямі матеріальні витрати всього, у т.ч.:	53,06	64,7	71,43	73,5	84,92	70,5	124,87	68,6
- насіння та посадковий матеріал	7,09	8,6	9,81	10,1	17,47	14,5	20,72	11,4
- мінеральні добрива	16,91	20,6	22,61	23,3	13,92	11,6	28,63	15,7
- нафтопродукти	12,34	15,0	14,19	14,6	26,55	22,1	40,55	22,3

- оплата послуг і робіт сторонніх організацій	9,36	11,4	14,28	14,7	12,54	10,4	16,43	9,0
- решта матеріальних витрат	7,37	9,0	10,53	10,8	14,45	12,0	18,54	10,2
Прямі витрати на оплату праці	5,63	6,9	5,5	5,7	9,08	7,5	9,9	5,4
Інші прямі витрати та загальновиробничі витрати всього, у т.ч.:	23,33	28,4	20,22	20,8	26,38	21,9	47,2	25,9
- амортизація необоротних активів	2,91	3,5	3,02	3,1	4,6	3,8	6,13	3,4
- відрахування на соціальні заходи	2,0	2,4	2,02	2,1	3,24	2,7	3,63	2,0
- решта інших прямих та загальновиробничих витрат	18,42	22,5	15,18	15,6	18,59	15,4	37,43	20,6
Всього витрат	82,03	100	97,15	100	120,38	100	181,97	

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Березанського району Миколаївської області

Аналізуючи склад та структуру собівартості основних видів продукції рослинництва, представлену в табл. 4, ми можемо зробити висновок, що у 2010 р. найбільшу питому вагу в собівартості 1 ц пшениці складають прямі матеріальні витрати, які становлять 64,7 %, найменшу питому вагу складають прямі витрати на оплату праці – 6,9 %, у 2011 р. найбільшу питому вагу становлять також прямі матеріальні витрати – 73,5 %, найменшу – прямі витрати на оплату праці (5,7 %). А найбільшу частку у структурі витрат на виробництво 1 ц соняшнику займають прямі матеріальні витрати, які у 2010 р. становили 84,92 грн, а у 2011 р. – 124,87 грн.

Отже, можна зазначити, що собівартість відображає велику частину вартості продукції і залежить від зміни умов виробництва і реалізації продукції. Таким чином, істотний вплив на рівень затрат здійснюють техніко-економічні фактори виробництва. Цей вплив проявляється в залежності від змін у техніці, технології, організації виробництва, в структурі і якості продукції і від величини витрат на її виробництво. Звідси виходить, що виявлення резервів зниження собівартості повинно опиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного і організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних засобів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків, а також усіх складових собівартості.

Впровадження прогресивних систем землеробства, науково обґрунтованих сівозмін та передових технологій виробництва дасть змогу знизити собівартість продукції рослинництва у сільськогосподарських

підприємствах Березанського району. Також необхідними заходами є впровадження у виробництво нових сортів та гібридів сільськогосподарських культур; раціональна хімізація і поліпшення родючості землі; дотримання всіх агротехнічних вимог; удосконалення галузевої структури підприємств з організацією на вимоги ринку.

Систематичне зниження собівартості забезпечить не тільки зростання прибутку підприємства, а і дасть державі додаткові засоби як для подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва, так і для поліпшення матеріального становища працівників.

Висновки. На основі проведених досліджень можна зробити висновки, що Березанський район має досить багато конкурентних переваг, сільське господарство на території району достатньо розвинуте. Основні проблеми сільськогосподарських підприємств Березанського району полягають у зростанні витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Доцільно буде вжити заходів щодо впровадження прогресивних систем землеробства, науково-обґрунтованих сівозмін та передових технологій виробництва, нових сортів та гібридів сільськогосподарських культур; раціональної хімізації і поліпшення родючості землі; дотримання всіх агротехнічних вимог; удосконалення галузевої структури підприємств з організацією на вимоги ринку.

Бібліографічний список: 1. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 52–62. 2. Бондаренко А.Ф. Розрахунок собівартості продукції рослинництва / А. Ф. Бондаренко // Економіка АПК. – 2001. – № 11. – С. 45. 3. Герасимчук В.Г. Економіка та організація виробництва / за ред. В.Г. Герасимчука, А.Е. Розенпленера: підручник. – К.: Знання, 2007. – 678 с. 4. Клименко А.А. Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах / А.А. Клименко // Економіка та управління. – 2009. – № 4(8). – С. 51–57. 5. Моссаковський В.Б. Система контролю витрат виробництва за сучасних умов / В.Б. Моссаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002. – № 9. – С. 29–34.

Сиренко Н.Н., Побережнюк А.А. Эффективность производства продукции растениеводства сельскохозяйственных предприятий Березанского района. В статье оценена эффективность производства продукции растениеводства в сельскохозяйственных предприятиях Березанского района Николаевской области.

Syrenko N., Poberezhnyuk A. Efficiency of crop production agricultural enterprises Berezan district. The article efficiency of crop production in agricultural enterprises Berezan district of Mykolayiv region.